

Harry huilt nog niet

(Trouw, Letter & Geest, 9 december 2000)

door Frits de Lange

De magische Harry Potter is inmiddels meer dan een held voor kinderen. Ouders die vier jaar geleden nieuwsgierig begonnen over de schouders van hun kinderen mee te lezen in J.K. Rowling's *Harry Potter en de Steen der Wijzen*, vechten nu al met hun kroost om wie straks het eerst het vierde deel van zijn avonturen op Zweinstein, de hogeschool voor Hekserij en Hocus-Pocus, mag verslinden. Harry Potter is er inmiddels in edities voor volwassenen, en wordt genomineerd voor gerenommeerde literatuurprijzen. De jongen mag zelf dan nog maar dertien jaar oud zijn, hij is allang het kinderboek ontgroeid. Wat is het geheim van Harry Potter?

Dat hij onder kinderen zijn duizenden verslaat is begrijpelijk. J.K. Rowling verenigt in zich het genie van Roald Dahl, Astrid Lingren en Lewis Carroll. Harry Potter is Alice in Wonderland en Pippi Langkous ineen. In haar boeken debiteren wijze oude mannen levenswijsheden, jagen griezels de stuipen op het lijf, en doen kinderen alles wat hun ouders verbieden - een heerlijke kindercocktail. Niet alleen aan hun verlangens, ook aan hun angsten wordt tegemoet gekomen. Er wordt op Zweinstein, de toverschool waar Harry vanaf zijn tiende zijn schooljaren doorbrengt, gesmuld en gesnoept naar hartelust, maar de school kent ook zijn verboden gangen, geheime kamers en het grote, donkere bos met gevaarlijke dieren. Vooral Engelse kinderen moeten zich op Zweinstein thuisvoelen. Het toverkasteel lijkt in alles op een Engelse kostschool. Er worden uniformen gedragen, stapels huiswerk opgegeven en flinke straffen uitgedeeld. Maar welk Engels kind zou zich nu niet eens een effen puntputs (zwart) en een paar handschoenen van drakenhuid voor willen laten schrijven in plaats van het eeuwig te krappe, gestreepte blazertje? De verplichte boekenlijst van Zweinstein bevat opwindende titels als *Gedaanteverandering. Een Boek voor beginners* en *Fabeldieren en waar ze te vinden*. De lessen *Geschiedenis van de Toverkunst* van professor Kist mogen dan saai zijn (de oude, verschrompelde man is alleen nog maar een geest, die niet eens gemerkt heeft dat hij dood ging) maar ze gaan wel over heel spannende dingen. En wie is niet jaloers op een schoolhoofd dat, zoals Albus Perkamentus van Zweinstein, zijn slaapverwekkende toespraak bij de opening van het nieuwe schooljaar weet te beperken tot: 'Ik zou graag een paar woorden willen zeggen. En dit zijn ze: Domkop! Blubber! Kleinood! Kriel! Dank u.' (Veel hoogleraren zouden zich aan de opening van het academisch jaar trouwens geen betere decaan wensen.) En heb je je bezeerd, dan is er altijd nog juffrouw Plijster, die je in een

mum van tijd er weer liefdevol boven op helpt. Niet met vieze drankjes, maar met chocola als medicijn.

Kinderhumor en -fantasie kunnen het wereldwijde succes van Harry Potter echter niet alleen verklaren. Harry Potter is meer dan een magische kindheld, hij is, zou ik zeggen, een soort laat-moderne messias. Dat is een pretentieuze rol die zijn schepper, Joanne Rowling, hem nooit bewust zal hebben toegedacht en die hijzelf ook zal ontkennen. Maar zo gaat het met echte messiasen ook: ze worden het altijd huns ondanks.

Harry Potter is als kind te vondeling gelegd bij de Duffelings, het bekrompenste, kleinburgelijkste gezin van Londen. Terwijl ze hun eigen zontje Dirk liefdevol bederven door hem moddervet mesten en zinloze computerspeltjes cadeau te geven, behandelen ze Harry 'als een hond die in iets smerigs had liggen rollen'. Harry woont bij de Duffelings in de bezemkast onder de trap - de burgerlijke versie van kribbe en stal - en krijgt een tandenstoker voor zijn verjaardag. Als hij tien is wordt zijn eendimensionale bestaan echter van gene zijde doorbroken. Hij wordt ingewijd in de magische dubbelwereld van tovenaars en heksen, zijn ware identiteit wordt onthuld. Hij wordt leerling van Zweinstein, de hogeschool voor tovenaarskinderen. Een leerschool, die voor gewone stervelingen (Dreuzels worden ze genoemd) niet is weggelegd. Harry heeft deel aan beide werelden; 'waarlijk mens' en 'waarlijk god' heet het van de Christus van Chalcedon; van Harry geldt dat hij een dreuzelmoeder en een tovervader heeft.

Zijn ouders zijn echter vermoord door Voldemort, de Heer van het Duister. Een schimmige mythische gestalte, die ooit in de magische wereld beheerste. Harry overleefde diens vloek, die zijn ouders dodelijk trof. Waarom? Omdat zijn moeder hem op dat moment met haar lichaam beschermde, dat ook. Een dergelijke opofferende liefde is sterk als de dood. Maar ook een geheim in Harry zelf lijkt er ook voor gezorgd te hebben dat hij de aanslag heeft overleefd. 'Iets aan jou heeft hem de kop gekost!' Ook al is Harry een gewone jongen van onderen, er is in hem iets dat van boven komt. Een bliksemvormig litteken op zijn voorhoofd, dat pijn doet telkens als de kwade machten hem weer eens te dicht naderen, is de zichtbare herinnering aan die verschrikkelijke gebeurtenis in zijn prille jeugd. Bij Harry's messiaanse rol hoort ook het lijden.

Weliswaar wordt Harry Potter door de Dreuzelfamilie Duffeling veracht, op Zweinstein wordt hij echter tot hoeksteen uitverkoren. Het kleine, magere jongetje met groene ogen, piekhaar en een met plakband aan elkaar geplakte bril wordt de spil waarom het magische wereldgebeuren, Potterdeel na Potterdeel (ze omvatten elk weer een volgend schooljaar) blijft draaien. De lezer die met Harry Potter op het

Londense King's Cross station op perron 9 $\frac{3}{4}$ in de Zweinstein Express stapt, wordt bewoner van een fantastische, betoverende wereld, waarin zich, als sprak het allemaal vanzelf, de ene absurde gebeurtenis na de andere voltrekt. Het ene nodige is een quasi-religieuze daad van overgave: de lezer moet net als Harry met blindelings vertrouwen op het hek dat perron 9 en 10 van elkaar scheidt toelopen, om dan pardoes in een metafysische tegenwereld te belanden, die qua sacrale rijkdom en overdaad het vroegere Rijke Roomse leven verre overtreft. De trouwe vrienden Ron en Hermelien, de reus Hagrid, de uil Hedwig, het schoolhoofd Albus Perkamentus, de rivaal Draco Malfidus, ze vormen de even bizarre als vertrouwde stoffering van een magisch universum, waarin zo'n beetje alles wat er in de mensheidsgeschiedenis aan magie bedacht is wel even op het toneel verschijnt. Het is een gaan en komen van draken, spoken, geesten, kobolden, kabouters, elven, eenhoorns, centaurs, aardmannetjes, feniksen, weerwolven, faunaten. Er wordt aan alchemie gedaan, de sterren worden gewicheld, er wordt op bezems gereden en er wordt, met de toverstok in aanslag, naar hartelust vervloekt en bezworen.

Uit orthodoxe christelijke kring is daarom ook wel verzet tegen Potter aangetekend; Rowling zou met haar duivelskunsten de kinderziel beheksen. Dat Christianity Today, de krant van Billy Graham, aan de boeken van Potter tenslotte toch een nihil obstat meegaf, weerhoudt ander christelijke fatsoensrakkers er niet van om hen uit de schoolbibliotheek te weren: de personages in Potter gehoorzamen hun ouders immers niet en stelen zelfs (in het tweede deel) zelfs een auto! Kijk maar, dat komt er van als je je met heksen inlaat.

Dreuzels zijn het echter, die op grond van dergelijke overwegingen Potter de deur wijzen. Bekrompen geesten met een chronisch gebrek aan fantasie. De verhouding van christenen tot heksen lijkt me bovendien historisch zo belast, dat de rollen nu toch wel eens een keer mogen worden omgedraaid. Laat ze nu maar eens naar hartelust hun bezems berijden! In het derde Potter-deel, *Harry Potter en de gevangene van Azkaban* pareert Rowling de kritiek van Christelijk Rechts dan ook op de enige manier waarop je het kunt doen: met ironie. Harry leest daar in zijn *De Geschiedenis van de Toverkunst*: 'In de Middeleeuwen waren niet magische mensen (beter bekend als Dreuzels) doodsbang voor toverkunst, maar slecht in het herkennen ervan. De weinige keren dat ze werkelijk een heks of tovenaars wisten te grijpen, had de brandstapel bovendien geen enkel effect. De heks of tovenaars sprak een simpele Blusbezwering uit en deed of hij of zij krijste van de pijn, terwijl ze in werkelijkheid alleen een zacht gekietel voelden. Bertha het Buitenbeetje vond de brandstapel zelfs zo lekker dat ze zich, in diverse vermommingen, maar liefst zevenveertig keer liet verbranden.'

Wat mij betreft wordt Harry Potter verplichte kost op christelijke scholen. Voor de levensbeschouwelijk ingestelde lezer leveren de

avonturen op Zweinstein ruim stof voor een vruchtbare meditatie over de Grote Zaken des levens.

De magische wereld lijkt op het eerste gezicht een compleet andere, waarin geen enkele regel geldt die ook in ons gewone bestaan van kracht is. Beiden worden ook strikt gescheiden gehouden. In Zweinstein heerst een tegenwereld waarop de wetten van de causaliteit geen vat hebben. Twee maal twee is er geen vier. GSM's en radio's werken er gewoon niet, blijkt in *Harry Potter en de Vuurbeker*; er is 'too much magic in the air'. Het meest opvallende in de toverwereld is het ontbreken van elke vorm van techniek. De bewoners van Zweinstein vervoeren zich bij voorkeur per bezemsteel, of nemen een snufje Brandstof en vertrekken dan met een licht plofje naar de gewenste bestemming. Brieven, met een ganzeveer op perkament geschreven, worden per uil verzonden. Tijd en ruimte zijn, voor wie handig een toverstok weet te hanteren en goed heeft opgelet bij de lessen Toverspreuken, geen enkel obstakel meer. Techniek, dat is maar behelpen, vinden ze op Zweinstein. 'Echt ingenieus, als die manieren die Dreuzels hebben bedacht om een leven zonder toverkunst toch draaglijk te maken.' Het resultaat is een vermakelijke wereld, waarin mensen niet meer – zoals Francis Bacon het wezen van de techniek ooit omschreef – 'de materie hoeven te gehoorzamen, om over haar te kunnen heersen.' De wereld van Zweinstein is een anti-wereld, die door zijn archaisch karakter bij de high tech-lezer een veel sterker vervreemdend effect sorteert dan de science-fiction. Die kan immers geen andere wereld meer bieden, omdat nagenoeg elke fictie inmiddels al gewoon 'science' is geworden.

Toch blijkt bij nader inzien de magische wereld ons veel vertrouwder dan we dachten. Is magie zelf ook niet ooit als prille, onbeholpen vorm van techniek begonnen? In Potter's wereld blijkt de toverkunst ook wel eens in gebreke en wordt er soms met nauwelijks verholen jaloezie naar roltrappen en telefoons gekeken. Het zich verplaatsen per Toverbrandstof blijkt ook nogal turbulent en weinig comfortabel te zijn, reden waarom Harry moet erkennen dat het 'niet mijn favoriete manier van reizen is'. Post versturen per uil is en blijft een risico, vooral als je uil – zoals die van de broers Weemel - oud en zwak geworden is, en onder elke verre tocht lijkt te kunnen bezwijken. E-mail is dan toch betrouwbaarder. Wie goed toekijkt, merkt dan ook dat de Pottermagie eigenlijk gewoon de Dreuzeltechniek copieert, in plaats van zich als soeverein alternatief daarboven te verheffen. Dagboeken in de vorm van t.v.-schermpjes, geluidsinstallaties die werken op de toverspreuk 'Sonus!', Omniculars, waarmee je een spannende wedstrijd Zwerkbal meteen in slow motion kunt bekijken, de afluisterkevers die in je haar en kleren klitten – ze bootsen ons technisch universum na.

Ook in nander opzicht blijkt Zweinstein bij nader inzien een karikaturale copie van onze wereld te bieden. Kleur- en contrastrijker

dan de grijze Dreuzelwereld, dat wel, net als de kleding van de tovenaars en heksen die in felgroen en knalpaars over straat gaan. Maar in wezen is het een wereld waarin dezelfde waarden en normen gelden als in de onze. Goed en kwaad zijn in hun schrille tegenstelling en hun heftige onderlinge strijd in de Potterwereld meer zichtbaar en voelbaar, maar goed wordt nog steeds 'goed' genoemd en kwaad 'kwaad'. Vriendschap en jaloezie, trouw en verraad, ambitie en ijdelheid – ze spelen een even grote rol in de toverwereld als in de onze. De publiciteitsgeile leraar Verweer tegen Zwarte Kunsten Gladianus Smalhart (die met veel brillen zijn nieuwste boek: *Mijn betoverende ik* presenteert en signeert), de ambitieuze klassenoudste en carrièrejager Percy Wemel, het ijverigste meisje van de klas Hermelien Griffel, de roddeljournaliste Rita Skeeter van de *Daily Prophet* – in *Harry Potter en de Vuurbeker* –, we herkennen ze meteen. En al heet je zelf ook Harry Potter en heb je met de NIMBUS 2000 een supersnelle bezemsteel; als het ge-upgrade model NIMBUS 2001 uitkomt, wil je die natuurlijk berijden. En komt er daarna een nog snellere 'Vuurflits' op de markt, dan richt al je hebzucht zich op die.

De wereld van Harry Potter is dus geen andere dan de onze. Hij biedt ons ook geen metafysische escape. Hij leert ons hoogstens de verhoudingen in de gewone wereld scherper te zien. Ook al vervult Harry Potter in het verhaal een religieuze rol, hij komt niet wonderlijk uit de hemel vallen. Hij is en blijft een *moderne* messias, een redder 'van anderen'. Zijn magisch universum kent wel spoken en geesten, maar geen goden en engelen meer. De hemel van Zweinstein is leeg. Het komt er op de mens, de mens alleen aan. 'Er is geen goed en kwaad, alleen macht en mensen die te zwak zijn om die te grijpen', horen we en passant uit de mond van professor Krinkel.

Ook al lijkt Harry Potter de speelbal van een wirwar aan anonieme krachten en machten, inzet en slachtoffer van een conflict waarvan de regie elders lijkt te worden gevoerd, het is een strijd tussen mensen, en de uitkomst ervan is uiteindelijk van Harry Potter's moed en onverschrokkenheid alleen afhankelijk. Harry Potter is de kinderkampioen van de Verlichting. Het kwaad, gepersonifieerd in de schim Voldemort, wordt door iedereen verhullend en ontwijkend aangeduid met: Je Weet Wel, of met: Hij Wiens Naam Niet Genoemd Mag Worden. Harry daarentegen, is de enige en eerste die hem voluit met zijn naam aanspreekt. 'Je moet de dingen bij de naam noemen'. Achter die mythische gestalte blijkt tenslotte een studievriend van zijn vader schuil te gaan, die hem uit rivaliteit en machtsbelustheid heeft vermoord. Een demonisch mens, dat wel, maar een mens als alle andere. Zijn duivelskarakter blijkt alleen in de verkeerde keuzes die hij maakt en de ambities die hij nastreeft. Voldemort kan het kwaad ook alleen maar 'belichamen' door bezit te nemen van het lichaam van anderen. 'Zelf' stelt hij niets voor. Hij is niets meer dan een geest, een schim, die wanhopig zoekt naar mensen waarin hij zich kan incarneren.

'Ik kan uitsluitend vorm aannemen als ik een lichaam kan delen... Maar gelukkig zijn er altijd mensen bereid om mij in hun hoofd en hart toe te laten', zegt Voldemort. In de Harry Potter-boeken zijn goed en kwaad geen verzelfstandigde metafysische grootheden, maar kwalificaties van de beslissingen die mensen nemen en van de consequenties die zij met zich meebrengen.

De magische wereld van Zweinstein lijkt op het eerste gezicht op die van Hollywood: een dualistisch universum waarin Goed en Kwaad evenredig om de voorrang strijden. Toch is Harry Potter's wereld niet manicheïsch. Het leerstuk van de goede schepping uit het joodse en christelijke erfgoed is uitgangspunt. Of dat geloof, naarmate Harry ouder wordt, kan worden vastgehouden is wel de vraag; het juist gepubliceerde vierde deel eindigt zo apocalyptisch, dat de lezer moet vrezen dat in het volgende deel de hel zal losbreken. Maar voor de jonge Harry Potter die we tot nog toe hebben leren kennen, berust de wereld nog op een betrouwbaar, menslievend fundament. Al wordt het goede voortdurend bedreigd, het kwaad is zijn ontkenning achteraf, niet zijn evenredige en gelijktijdige alternatief. Het goede houdt, om het schools te zeggen, het ontologisch a priori boven het kwade. Wie kwaad wil, kan zonder pardon rekenen op verbanning naar Azkaban, het gevangeneiland waar Dementors, verschrikkelijke wezens die je ziel leegslurpen en je achterlaten met je ergste herinneringen, je bewaken. Het kwaad wordt in de toverwereld van het kind Potter, hoe angstaanjagend en bedreigend ook, nog steeds ingesnoerd en binnen de perken gehouden. Het gebinte van de wereld kraakt wel, maar hij staat nog steeds in zijn voegen. Kwaad en goed, donker en licht zijn van elkaar te onderscheiden als dag en nacht. 'Kwaad' staat voor verraad, voor zucht naar roem en rijkdom, voor verraad van vrienden en verwanten, voor vadermoord en het verloochenen van je eigen kinderen. Voor kruiperige onderdanigheid ('Meester Voldemort, ik ben uw trouwe knecht, om u te dienen!') en opportunisme. Voor de heiligverklaring van banden van het bloed en voor racisme. 'Goed' daarentegen staat voor trouw en vriendschap, voor zelfstandigheid en onverschrokken moed. Voor de nobele edelmoedigheid van samen over de finish, respect voor de wijsheid van oudere generaties, vergevingsgezindheid. En vooral voor: het afzien van eigenbelang en het opofferen van jezelf voor anderen. Niet voor niets overleeft Harry Potter de aanslag van Voldemort op zijn leven dankzij zijn moeder, die zich voor hem opwerpt. 'Als Voldemort iets niet begrijpt, is het liefde. Hij beseft niet dat een liefde die zo sterk is als die van je moeder een teken achterlaat. Geen litteken of iets dat van buiten zichtbaar is... als iemand zo van je heeft gehouden, blijft dat altijd een soort bescherming geven, ook als die persoon er niet meer is.' Aldus de wijze Perkamentus, Harry's coach in de beproevingen die hij moet ondergaan.

Waarom het Voldemort uiteindelijk te doen is? 'Je weet wat mijn doel is: de dood overwinnen.' Voldemort, de man die met slangen spreekt, is als de boze tegenspeler uit het paradijsverhaal in Genesis, die de verleiding om onsterfelijk te zijn, 'als God te zijn' (Gen. 3,5) zijn in de wereld brengt. Harry Potter voegt zich echter in het beleid van de wijze Perkamentus die, wanneer Harry de Steen der Wijzen heeft gevonden die hem eeuwig leven en rijkdom zou kunnen verschaffen, de Steen laat vernietigen. Op Harry's tegenwerping dat mensen dan toch dood gaan, antwoordt hij: 'Zo'n jong iemand als jij kan zich dat natuurlijk niet voorstellen, maar dan is het net alsof mensen naar bed gaan na een heel lange dag. Voor de goed geordende geest is de dood tenslotte gewoon het volgende grote avontuur. Eigenlijk was die Steen helemaal niet zo fantastisch, weet je. Net zoveel geld en leven als je maar wilt! Precies de twee dingen die de meeste mensen zouden kiezen – het probleem is alleen dat de meeste mensen nou net die dingen kiezen die het slechtst voor ze zijn.'

In deze wereld van macht en ondergang vervult Harry Potter zijn messiaanse rol. Hij is er voor in de wieg gelegd. Als onschuldig kind in de armen van zijn moeder maakt hij Voldemort krachteloos, door zijn doods vloek te overleven. Zijns ondanks, want hij weet waarachtig niet waaraan hij die macht te danken heeft. Opgegroeid in het gezin van een kantoormuis op een drillborenfabriek - maar het had ook een timmerman kunnen zijn. 'Een tovenaars? Hij? Dat was toch onmogelijk? Hij was zijn hele leven afgerammeld door Dirk en gekoeioneerd door tante Petunia en oom Herman; als hij echt een tovenaars was geweest, zouden ze toch direct in wratterige padden zijn veranderd als ze geprobeerd hadden hem op te sluiten in de bezemkast? Als hij de grootste tovenaars ter wereld had verslagen, waarom had Dirk hem dan altijd kunnen schoppen en trappen alsof hij een voetbal was?' De ware status van deze lijdende knecht is echter pas in de ogen van anderen duidelijk. De verschoppeling Dobby, een uitgebuite huis-elf, onderkent met een welhaast jesajaanse retoriek het heil dat Harry heeft gebracht: 'Als hij eens wist wat hij betekent voor ons, het gepeupel, de slaven, het uitvaagsel van de toverwereld! Dobby weet nog goed hoe het was toen Hij Die Niet Genoemd Mag Worden op het toppunt van zijn macht was! (...) Harry Potter bleef leven en de macht van de Heer van het Duister werd gebroken en dat was een nieuw begin. Harry Potter was een baken van hoop voor iedereen die dacht dat er geen einde zou komen aan de Donkere Tijden...' We horen het evangelie (Joh. 15, 13) klinken, als we Dobby dan horen kreunen: 'Harry Potter zet zijn leven op het spel om zijn vrienden te redden.'

Nu is Dobby een simpele ziel, die de religieuze volkstaal bezigt. Dat hoor je zelden in Harry Potter's geseculariseerde naaste omgeving. Hij vervult daar ook een messiasrol, maar dan wel zo dat hij voor moderne mensen herkenbaar is. Hij is een beetje als de Christusfiguur van Immanuel Kant: de belichaming van 'het ideaal van de mensheid'. Hij

komt niet als een goddelijke figuur uit de hemel neerdalen, maar neemt als mens van onderop zijn medemensen mee in het zog van zijn moeizaam, maar zelf verworven volmaaktheid. Hij weet van goed en kwaad beide, hij kent de verleidingen van het boze maar al te goed. Maar uiteindelijk overwint hij op eigen kracht het kwaad. Harry Potter is daarom ook zo'n intrigerende figuur, omdat hij niet alleen 'goed' is. Hij is geen heilig boontje, en draagt een fundamentele ambivalentie met zich mee. Hij wordt als nieuweling ingedeeld bij de 'goede' groep Griffioendor, maar had ook net zo goed bij het 'slechte' Zwadderich terecht kunnen komen. Zijn toverstok blijkt uit hetzelfde hout gesneden te zijn als die van Voldemort. En ook Harry verstaat, net als zijn tegenspeler, de kunst om met slangen te spreken. In één van de cruciale confrontaties met Voldemort krijgt Harry dan ook te horen 'dat hij op hem lijkt', en dat Voldemort 'een deel van zijn eigen macht op hem over heeft gebracht'. Harry twijfelt dan ook soms wanhopig aan zijn identiteit, heen en weer geslingerd tussen hel en hemel. Zou hij, net als de jonge Jezus, veertig dagen door de duivel in de woestijn zijn verzocht, dan stond de uitkomst niet van te voren vast. Heeft Harry Potter niet evenveel deel aan het kwade als aan het goede? De identiteitsvraag wordt echter modern. Niet de afkomst bepaalt het ik van mensen, maar de levensweg. 'Uit onze keuzes blijkt wie we zijn, veel meer dan uit onze talenten.' Niet zijn genen, maar zijn zelfstandig, onverschrokken handelen maakt Harry Potter tot de ideale mens die hij is. Zijn verlossersrol is voorlopig en plaatsbekledend: het is immers de bedoeling dat wij allemaal tenslotte ons net zo mondig door de verschrikkingen van het leven heen slaan als hij.

Harry Potter, een moderne messias. Geen post-moderne. Het relativisme en nihilisme, het in elkaar overlopen van licht en donker dat eigen is aan het postmodernisme, is hem vreemd. De filosoof waarmee we hem vooral kunnen associëren is Kant, niet Nietzsche. In Zweinstein worden we wel voortdurend op het andere been gezet: aanvankelijk licht blijkt later donker, vrienden blijken vijanden, verraders blijken uiteindelijk vertrouwelingen. En omgekeerd. Zo is er in het derde Potterdeel de verschrikkelijke gevangene Sirius Zwarts, ontsnapt uit Azkaban, veelvoudig moordenaar en verrader van zijn vader; hij ontpopt zich in het vierde deel Harry's geliefde peetvader, die hem bijstaat in nood. De bordjes van waarheid en leugen, werkelijkheid en schijn worden schijnbaar voortdurend verhangen. Dat oogt postmodern. Maar in het Potteruniversum mag de waarheid dan niet evident zijn, zij wordt niet, zoals bij Nietzsche afgeschaft. Aan het eind van elke Potterdeel komt er telkens weer een ontknoping waarin, als in een heuse detective, even uit de doeken wordt gedaan hoe het *werkelijk* zit. Dat is dan meestal 'precies andersom' dan we aanvankelijk dachten. De verhoudingen tussen waarheid en leugen worden, als is het maar voor een moment, weer hersteld. Dat houdt Potter modern: ook al tuimelen de werelden over en door elkaar heen, er is uiteindelijk altijd nog ruimte voor het onderscheid tussen schijn en

wezen, dat in het postmodernisme niet meer wordt erkend. De enige manier voor Harry Potter om er achter te komen wat dan precies waarheid en wat schijn is, is nog steeds die van een ouderwetse Aufklärungsfilosoof: je eigen verstand gebruiken. 'Vertrouw nooit iets wat zelf kan denken als je niet kunt zien waar zijn brein zich bevindt,' is de wijze raad van meneer Wemel, die Harry Potter ooit goed in zijn oor knoopte, en die hem helpt om duistere machten die zich hullen als engelen des lichts te doorzien.

Hij redt het er voorlopig mee. Vier spannende jaren, vier spannende delen lang is Harry Potter de boze krachten te slim af geweest. We zien Harry in *De Steen der Wijzen*, *De Geheime Kamer*, *de Gevangene van Azkaban* en *De Vuurbeker* telkens een jaar ouder worden. Harry Potter is nu dertien. Zijn horizon verbreedt zich, de wereld blijkt groter te zijn dan Zweinstein. Harry drinkt nu Boterbier in De Drie Bezemstelen en krijgt oog voor vrouwelijk schoon. Maar behalve vlinders in zijn buik, voelt hij ook steeds meer de pijn van zijn litteken. Hij wordt wijzer, maar het kwaad wordt ook grimmiger. Er vallen nu ook echt doden onder Harry's vrienden. Voldemort rukt op. De goede schepping kraakt in al zijn voegen, apocalyptische tijden lijken aan te breken. 'Uw tegenpartij, de duivel, gaat rond als een brullende leeuw, zoekende wie hij zal verslinden.' (1 Petr. 5, 8) Is Harry, geharnast met de uitrusting van de moderne autonome rede, er wel op gebouwd hem op den duur te weerstaan? Het laatst verschenen deel, *Harry Potter en de Vuurbeker*, heeft een open einde dat weinig goeds belooft. Zelfs het Ministerie van Toverkunst, tot nog toe het regiecentrum van Harry's toverwereld en, hoe het op Zweinstein ook spookte, de garantie van de ultieme goedheid van zijn schepping, lijkt niet langer betrouwbaar te zijn. De Minister sluit zijn ogen, onderkent de dreiging van het kwaad niet in haar ware proporties, reageert niet flexibel genoeg. Zelfs in het hart van de verlichte wereld rukt zo het donker op en dreigt het goede te worden onttroond. De grenzen tussen het redelijke en het onzinnige, het geloofsartikel van de verlichte geest, lijkt te vervagen. In *De Vuurbeker* wordt er opvallend veel aan het gezonde verstand getwijfeld. En een heel slothoofdstuk lang is een waanzinnig geworden Barty Crouch aan het woord. Bij hem is de horizon die waarheid van illusie, goed van kwaad scheidde, als met een spons uitgewist. Hij is het spoor bijster geraakt. Nietzsche's 'toller Mensch' lijkt in de Potterboeken tenslotte toch nog het woord over te nemen van Kants autonome rede. Immanuel Kant mag dan wel over het 'radikal Böse' geschreven hebben, maar heeft hij het ooit recht in het gezicht gezien? 'Nadert niet steeds meer nacht en nacht?', lezen we in *Die fröhliche Wissenschaft*. We hadden het ook bij de kinderboekenschrijfster Joanne Rowling kunnen lezen. De Potterfan moet zijn hart vasthouden. Harry Potter heeft in geen van zijn avonturen tot nog toe gehuild. Hij is flink en verstandig, hij wel. Maar hoe lang nog?

